

Miljøvern- og utviklingsminister: Erik Solheim

Ref.nr.:

Saksnr:

Dato:

Verneplan for Bygdøy – Dronningberget og Hengsåsen naturresevat

1 INNLEDNING

Bygdøy er en halvøy sørvest i Oslo, mellom Bestumkilen og Frognerkilen. Halvøya består av boliger i sør. I nord er det store områder med jord og skog samt parker rundt og ved Bygdøy Kongsgård og Oscarshall slott. Vikingskipshuset og Norsk Folkemuseum ligger i overgangen mellom de ”grønne områdene” i nord og villastrøkene i syd, mens Kon-Tiki museet og Sjøfartsmuseet ligger sørøst på halvøya. På et relativt lite område finner vi en unik kulturhistorie og en variert og særegen natur side om side. Området utgjør en kulturhistorisk og naturfaglig skattekasse i hovedstaden i Norge. I tillegg er området et svært populært nærfriluft- og museumsområde.

Bygdøy er mer enn yrende badeliv om sommeren, blåveis om våren, vakker furuskog, fornemme villaområder og museer. Det har vært bebodd siden steinalderen. Gjennom middelalderen ble det frodige Bygdøylandet brukt både som beitemark og slåtteland, vekselvis eid av kongehuset og cistercienserklosteret på Hovedøya. Helt siden 17-tallet har hovedstadens innbyggere tatt turen ut til Bygdøy for å spasere og oppleve vakkert landskap. Dette skjot fart utover på 18-tallet da kong Karl Johan kjøpte eiendommen Bygdøy Kongsgård.

Kong Karl Johan sin visjon var å lage en folkepark som skulle bidra til befolkningens velferd. Det ble anlagt stier, grusveier, utsiktspunkter, badeanlegg og ulike attraksjoner og bevertningssteder. Skog og park ble skjøttet ut fra estetiske hensyn og det var den engelske landskapsstilen som var forbildet. Selv om området ble intensivt skjøttet i kortere eller lengre perioder har Bygdøy fremdeles i behold en stor del av den opprinnelige artssammensetningen som hører hjemme her. Det er en stor variasjon mellom de ulike naturtypene innenfor et relativt lite område. Lite visste den tidas Christiania-beboer at lindetrærne de flanerte under, er en svært sjelden kalklindeskog

som kun finnes noen få steder i Norge og i Tsjekkia, og der trærne kan være 8000 år gamle.

Dette unike området på den nordlige delen av Bygdøy skal nå tas vare på for framtiden gjennom en kulturmiljøfredning etter kulturminneloven og som naturreservater etter naturmangfoldloven. Oscarshall slott og park og hovedbygning på Bygdø Kongsgård med sidebygg samt omkringliggende park er å anse som fredet gjennom avtaler inngått mellom H.M. Kongen og Staten i 2004.

2 FORSLAG

Miljøverndepartementet (MD) legger med dette fram forslag om vern av:

1. Dronningberget naturreservat, 85 daa, Oslo kommune.
2. Hengsåsen naturreservat, 166 daa, Oslo kommune.

Vernet utgjør et areal på ca. 251 dekar. Alt areal er statlig grunn.

2.1 Hjemmelsgrunnlag

De foreslåtte naturreservatene har særlig betydning for naturmangfold i form av store botaniske, fungiske og zoologiske verneverdier. I reservatene finnes truede naturtyper som kalklindeskog og lågurt-lyngfurukalkskog og områdene er leveområde for et høyt antall sopparter, der svært mange er klassifisert som truede, jf. Norsk Rødliste, 2010¹. En av soppartene er endemisk (stedegen). I Hengsåsen finner vi i tillegg fire truede insekter og en geologisk svært viktig formasjon. Innenfor de to områdene finnes verdifulle kulturmiljøverdier. Vern av de to naturreservatene vil bidra til å oppnå målene i § 33 i naturmangfoldloven, bl.a. bokstav a, b, c, e og f. På denne bakgrunn foreslås områdene vernet som naturreservater etter naturmangfoldloven § 34 jf. § 37 og § 62.

Vern av de to foreslåtte områdene bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser i Prop. 1 S (2010-2011) for Miljøverndepartementet, Verdens naturvernunion (IUCN) og Biomangfoldkonvensjonen (CBD) jf. naturmangfoldloven § 46 første ledd.

Verneområdene skal bidra til å oppfylle nasjonale mål som bl.a. "Eit representativt utval av naturtypane i skog skal vernast for kommande generasjonar" og "Mangfaldet av naturtypar i skog skal takast vare på eller gjenoppretta innanfor sitt naturlege utbreiingsområde, og slik at alle stadeigne arter førekjem i levedyktige bestandar. Det genetiske mangfaldet og viktige økologiske funksjonar og tenester skal takast vare på." Vernet sikrer leveområder for et høyt antall truede arter og for en soppart som kun har sin utbredelse i Norge, og vil bidra til at to truede naturtyper blir sikret mot ødeleggelse og kan få utvikle seg på en naturlig måte.

2.2 Vurdering i forhold til naturmangfoldloven kapittel II

I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 trekkes også inn i skjønnsutøvingen.

De nevnte bestemmelser i naturmangfoldloven skal således inngå som en integrert del i skjønnsutøvingen ved saksbehandling av vernesaker etter naturmangfoldloven. Miljøkonsekvensene av vernet skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der hensynet til det planlagte vernet og eventuelt tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt avveies.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget om naturforholdene på Bygdøy er innhentet i ulike registreringer og kartlegginger. Det vises her til Fylkesmannen i Oslo og Akershus sin tilrådning av 01. mars 2006. I området er det registrert internasjonale og nasjonalt verneverdige naturverdier.

Departementet har videre vurdert verneplanens effekt på nevnte naturverdier. For en beskrivelse av virksomhet som pr. i dag foregår i verneområdene vises det til punkt. 1.5. Vernebestemmelsene åpner for at enkelte av disse virksomhetene kan fortsette. For en del aktiviteter vil det gjelde restriksjoner, slik at naturverdiene får en økt beskyttelse.

Ut fra kunnskapen om artene i området vil de aktivitetene som i henhold til verneforskriftene kan videreføres i de to naturreservatene, med liten grad av sannsynlighet ha noen særlig negativ innvirkning på disse artene og naturtypene.

Vernebestemmelsene i forslag til naturreservat er til hinder for at det kan gjøres inngrep som kan ha varig påvirkning av naturmiljø og kulturmiljøet. Departementet vurderer det slik at vernet med stor grad av sannsynlighet vil føre til en positiv utvikling for artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Miljøverndepartementet anser at den foreliggende kunnskapen om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand og kunnskapen om effekten av denne verneplanen på arter og naturtyper, i denne saken står i et rimelig forhold til sakens karakter, og anser at kunnskapsgrunnlaget i § 8 er oppfylt.

Ettersom vernebestemmelsene for Dronningberget og Hengåsen naturreservater ikke gir rom for nye inngrep eller andre betydelige påvirkninger, mener Miljøverndepartementet at faren for skade på et økosystem er minimal. Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning er dermed vurdert og tillagt vekt.

På denne bakgrunn er det Miljøverndepartementets vurdering at det foreligger nok kunnskap om effekten av fredningen slik at føre-var-prinsippet ikke får særlig vekt i denne saken, jf. naturmangfoldloven § 9.

§ 11 i naturmangfoldloven sier at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. I denne saken legger vernet vesentlige begrensninger på hvilke tiltak som kan gjøres i området. Prinsippet er derfor ikke særlig relevant i denne saken.

Når det gjelder § 12 er det særlig lokaliseringalternativer som er aktuelt, bl.a. for lokaliseringer ved tillatelser til bygninger og anlegg. Siden det ikke er rom for å føre opp bygninger eller gjennomføre anlegg innenfor verneområdene mener vi § 12 er uten relevans i denne saken.

2.3 Verneverdier

Geologi

Det såkalte Oslofeltet ble dannet som en langstrakt innsynkning fra jordas oldtid, og har en komplisert geologi og alder på bergarter som er fra 250-550 millioner år gamle. Denne geologiske historien har satt sitt tydelige preg på landskapet på Bygdøy, og har gitt grunnlaget for den frodige og artsrike vegetasjonen som finnes der. En særegen geologisk formasjon ("Huk-gangen") utgjør en del av vernegrundlaget for Hengsåsen naturreservat.

Biologi

Oslofjordområdet er den mest artsrike regionen i Norge. Her møtes blant annet nordlige, sørlige og vestlige plantearter. Begge naturreservatene har et meget stort naturmangfold.

Dronningberget

På Dronningberget har vi en edellauvskogtype som i henhold til Artsdatabankens klassifiserings- og beskrivelsessystem Naturtyper i Norge (NiN), er definert som kalklindeskog. Denne formen for edellauvskog finnes kun innenfor det som geologisk kalles Oslofeltet, og har sin hovedutbredelse i Porsgrunn-Bamble og i Asker-Oslo. Et særtrekk ved kalklindeskogen er at den er begrenset til områder med et relativt kontinentalt klima og med en lite omdannet kalkstein som berggrunn. Naturtypen har et tyngdepunkt i Norge og Tsjekia, og framstår nesten som en unik norsk naturtype, med et meget særpreget naturmangfold.

Lindeskogen i Norge og på Dronningberget er mest sannsynlig en restforekomst – relikv – fra den postglasiale varmetiden for 5000-8000 år siden. Det er mye som tyder på at de gjenværende lindebestandene har flyttet seg lite og endret seg svært lite siden den gangen. De er derfor en av de mest stabile skogtypene vi har i Norge når det gjelder økologi og artsinventar. Lindeskogen på Dronningberget representerer mest

sannsynlig en ekstrem skoglig kontinuitet, og kan kanskje betegnes som en gjenstående flik av "urnaturen" i varme kyststrøk i Norge.

Når det gjelder biologiske særtrekk så finner vi i denne naturtypen en rekke jordboende sopper som er sterkt kalkkrevende og tørketålende, såkalte kalklindeskogsarter. I Norge er disse soppene i hovedsak knyttet til lind (og hassel) og de har sopprot (mykorrhiza) med trerøttene. Det finnes ca. 40 sopparter av det som er kalt kalklindeskogsarter og svært mange av disse er funnet på Dronningberget. Det er særlig gruppen slørsopper som er godt representert i denne naturtypen, og da med en god del arter som er truet. Totalt er det registrert 54 sopparter som står oppført på Norsk rødliste for arter, 2010. Av de soppartene er 5 klassifisert som kritisk truet og 15 arter er klassifisert som sterkt truet. Av soppartene som er klassifisert som truet (kritisk truet, sterkt truet og sårbar) har vi bl.a. Osloslørsopp en stedegen art (endemisk), ladegårdsslørsopp og birislørsopp, som er stedegne arter i Skandinavia (skandinavisk endemisme) og lindeslørsopp. Disse fire soppartene har sin hovedutbredelse i Norge. Av andre truede sopper kan nevnes hasselslørsopp, flasset slørsopp, skrentslørsopp, indigoslørsopp, gotlandsslørsopp, hasselvokssopp, gullrandvokssopp, kragejordstjerne og stastrevlesopp.

Dronningberget er den kalklindeskogen i Norge der det er registrert flest truede jordboende sopparter, og er i forslag til Handlingsplan for kalklindeskog, 2009, gitt navnet "Noahs Ark" for slike sopparter. Kalklindeskogen er den største vi har registrert i Norge, og siden mellom 80-90 % av denne naturtypen er kjent, er det lite sannsynlig at det finnes noen som er større. Mest sannsynlig finnes det ikke noen større kalklindeskog i Europa.

Naturtypen er klassifisert som sårbar i Norsk rødliste for naturtyper, 2011. Med hjemmel i naturmangfoldloven § 52 er kalklindeskog nå valgt ut som en utvalgt naturtype, og det er utarbeidet en egen handlingsplan for naturtypen. Kalklindeskog er en naturtype som Norge har et internasjonalt ansvar for å forvalte.

Det finnes også en liten rest av naturtypen kulturmarkseng innenfor det som er foreslått som naturreservat med et flott utviklet blodstorkenebbsamfunn.

Hengsåsen

På Hengsåsen er det furuskogen som er dominerende på de høyereliggende og tørre partiene, mens det er innslag av edellauvskog i de mer sørvendte partiene og områdene med dypere jordsmonn. Det er også noe innplanta bøkeskog i dette området. Skogen i Hengsåsen er en forlengelse av furuskogen i Kongeskoen og denne skogen er en fattigere lyngdominert furuskog, som er klassifisert som naturtypen lågurt-lyngfurukalkskog i Norsk rødliste for naturtyper, 2011. Der har den status som nær truet.

Edellauvskogen er klassifisert som naturtypen kalklindeskog, men er mye mindre i omfang enn den kalklindeskogen som finnes på Dronningberget. Overgangen mellom de ulike naturtypene skjer gradvis og er ikke markant. Hassel danner tette kratt

innenfor området. Også i Hengsåsen er det registrert mange kalklindeskogsopparter og flere av artene er med i Norsk rødliste for arter, 2010. Av sopparter som er funnet i området og som er klassifisert som truet, kan nevnes; Rasmarsklørsopp, gul vrangslørsopp, bananslørsopp, lindeslørsopp, hasselvokssopp og kragejordstjerne.

Det er registrert et fåtall sjeldne trelevende billearter i området. Dette indikerer at skogsområdet har høy insekts (entomologisk) verdi. Lindepraktbiller er i nyere tid kun funnet i Asker og på Bygdøy, og arten er klassifisert som sterkt truet i Norsk rødliste for arter, 2010. Funnene av denne arten synes å representere en isolert forekomst i Skandinavia, da arten verken er kjent fra Sverige eller Danmark. De sjeldne billene *Cossonus parallelepipedus*, *Laemophloeus monilis* og *Leioderus kollari* "Lønnebukken", er henholdsvis klassifisert som sterkt truet, kritisk truet og sårbar, jf. Norsk rødliste for arter 2010.

Kulturminner og kulturmiljø

Arealene på Bygdøy har hatt sterk kulturpåvirkning over lang tid. På 1800-tallet etablerte kongehuset en folkepark på Bygdø Kongsgård for hovedstadens innbyggere. Hage- og parkvekster ble plantet inn for å gjøre området mer interessant, og folkeparken ble skjøttet både som landbruksområde og rekreasjonsområde. Kulturmiljøverdiene på Bygdøy er historisk knyttet til funksjonene kongelig sommerresidens, kongsgård med landbruksarealer, folkepark, friluftsområde til lands og til vanns og museum. Av kulturminner innenfor de foreslåtte verneområdene er det fra folkeparkens tid først og fremst registrert turstier/turveier. På Hengsåsen finnes i tillegg rester etter bygninger (Villa Therese) og rester av hageanlegg med vegetasjon. Av automatisk fredete kulturminner finnes det en gravhaug og kullmiler på Hengsåsen og på Dronningberget en kokegrop fra jernalderen.

2.4 **Trusler mot verneverdiene**

Bygdøy er et meget viktig friluftsområde for Oslos befolkning, og ferdsel kan gi slitasje på vegetasjon, jordsmonn og kulturminner. Uforsiktig bålbrenning og grilling kan føre til skader på geologiske forekomster. Spredning av fremmede organismer, og da spesielt planter, er et stort problem i deler av området. Fjerning av dødt trevirke og rydding av busker og kratt kan føre til at en del sopparter får dårligere livsvilkår. Dette gjelder spesielt for Dronningberget. Videre vil all skjøtsel som ikke er tilpasset verneverdiene som er knyttet til naturmangfold, kunne være en trussel.

2.5 **Andre interesser**

Dokumenterte interesser er først og fremst knyttet til friluftsliv og noe jordbruk. Friluftslivet utøves hovedsaklig i form av turgåing, bading, jogging og sykling. Grasproduksjon skjer på et mindre areal i tilknytning til Dronningberget, og tidligere har det vært beite i skogen og svært intensiv skjøtsel. Skogen har tidligere blitt drevet både etter forstlige prinsipper og mer som en parkskog. Omfanget av skogsdriften og parkdriften har variert opp igjennom historien.

3 SAKSBEHANDLING

3.1 Bakgrunn

Verneplan for Oslofjorden delplan Oslo og Akershus fylker ble vedtatt ved kgl. res. av 27.06.2008. De foreslåtte verneområdene; Dronningberget naturreservat, Hengsåsen naturreservat, Kongeskogen landskapsvernområde og Thulstrupløkka/Rhodeløkka ble tatt ut under sluttbehandlingen av verneplanen, fordi behandlingen av disse områdene skulle koordineres med planarbeidet etter plan- og bygningsloven og kulturmiljøfredningen etter kulturminneloven.

Grunnlaget for verneplan for Oslofjorden er flere storingsdokumenter, bl.a. St.meld. nr. 68 (1980-81) Vern av norsk natur og St.meld. nr. 26 (2006-2007) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand. Sentralt står også utredningen om Ytre Oslofjord fra 1986 (NOU 1986:21), og oppfølgingen av denne gjennom det såkalte Oslofjordprosjektet i regi av Miljøverndepartementet.

3.2 Saksgang for Oslofjordplanen

Melding om oppstart av verneplanarbeidet ble utsendt ved brev av 9. august 2004 fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Et verneplanutkast ble sendt på lokal og sentral høring ved Fylkesmannens brev av 9. mai 2005. Fylkesmannens tilråding ble oversendt Direktoratet ved naturforvaltning ved brev av 1. mars 2006.

Verneplanutkastet inneholdt bl.a. forslag om fredning av fire områder på Bygdøy. To av områdene som landskapsvernområder, og to områder som naturreservater.

Direktoratet for naturforvaltning besluttet å avvente tilrådning for de fire områdene på Bygdøy for å avvente nærmere avklaringer i forhold til kulturminneinteresser og evt. kulturmiljøfredning etter kulturminneloven. Riksantikvaren fremmet forslag om fredning av Bygdøy kulturmiljø i november 2008. Riksantikvarens forslag om kulturmiljøfredning etter kulturminneloven § 20 omfatter de to områdene som opprinnelig var foreslått fredet som landskapsvernområder etter naturvernloven samt de to områdene som nå inngår foreslått vernet som naturreservat. Etter denne avklaringen av omfanget av fredningen, oversendte Direktoratet for naturforvaltning forslag om fredning som naturreservat etter naturmangfoldloven for de to resterende områdene 29. august 2009 til Miljøverndepartementet for sluttbehandling.

3.3 Konsekvensutredning

Direktoratet for naturforvaltning kan ikke se at denne verneplanen har vesentlige konsekvenser for næringsvirksomhet som krever ytterligere utredning i samsvar med Utredningsinstruksen pkt. 2.3.2.

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltnings konklusjon.

3.4 Områdets planstatus

Områdene er lagt ut som LNF-områder i kommuneplanen, men Oslo kommune har utarbeidet en reguleringsplan for Bygdøy. Reguleringsplanen er behandlet samtidig med verneplanen i Miljøverndepartementet og disse to planene er samstemte slik at det ikke er noe motstrid mellom dem.

4 VIKTIGE ENDRINGER UNDER VERNEPLANPROSESSEN

4.1 Endringer i lovanvendelse

Departementet har ved sluttbehandlingen av verneplanforslagene for Dronningberget og Hengsåsen naturreservat og kulturmiljøfredningen for Bygdøy kulturmiljø, konkludert med at kulturmiljøfredningen ikke skal omfatte Dronningberget og Hengsåsen. Det innebærer at det har vært nødvendig å foreta justeringer i verneformålet for de to naturreservatene. Kulturmiljøverdiene inngår nå som en del av verneformålet. Høringsinstansene har kommentert verneplanen og fredningsforslaget under forutsetning av at naturmangfoldloven og kulturminneloven var overlappende. Departementet har tatt hensyn til dette ved sin sluttbehandling og sett disse sakene i sammenheng.

4.2 Arealomfang

Fylkesmannen går inn for en mindre justering av verneforslaget for Dronningberget mot Bygdøy stadion og for Hengsåsen ved Bygdøy sjøbad.

Direktoratet for naturforvaltning tilrår en liten endring av grensen til Dronningberget naturreservat mot Bygdøy stadion for å unngå at en mindre del av anlegget blir inkludert. Likeledes er det foreslått en liten grensejustering i Hengsåsen naturreservat for å unngå at deler av parkeringsplassen og trafikkareal ved Bygdøy Sjøbad inkluderes i verneområdet.

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltning.

4.3 Verneforskrifter

Fylkesmanns tilrådning til Direktoratet for naturforvaltning baserte seg på regelverket etter naturvernloven. Det er i forbindelse med Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) utarbeidet en ny mal for forskrifter. Forskriftene er justert og tilpasset naturmangfoldloven. I tillegg er det gjort mindre endringer som bl.a. vil gjøre det enklere å drifte og vedlikeholde anlegg, foreta skjøtsel og vedlikehold av kulturminner og kulturmiljøer, friluftslivsinteresser og fremmede arter.

Forskriftene er i slutfasen blitt endret for å ta vare på de viktige kulturmiljøinteressene i området. Formålsparagrafen er endret slik at det kulturhistoriske vernegrnlaget er tydeliggjort i formålet. Skjøtsel og vedlikehold av kulturmiljøet skal utføres i henhold til forvaltningsplan jf. § 4 pkt. 3. Eventuell tilbakeføring av deler av kulturmiljøet kan skje etter søknad. Det er satt vilkår om dokumentasjon av tidligere situasjon og at tilbakeføringen skjer i medhold av forvaltningsplan. Både skilting av kulturminner,

oppsetting av informasjonstavler og utsetting av parkmøbler i medhold av forvaltningsplan er nå tillatt. Nødvendig transport i denne forbindelsen vil det kunne søkes om, jf. forskriften § 7. I § 5 er det presisert at ferdselen også skal ta hensyn til kulturmiljøet. Nødvendig transport av varer og utstyr inn til Sæterhytten er det nå åpnet opp for i verneforskriften for Dronningberget. I forskriftene er det tydeliggjort at ridning er tillatt på veier og anviste stier.

Det vises til den generelle omtalen i kapitel 5.

Miljøverndepartementet mener de forskriftene som nå foreslås ivaretar natur- og kulturmiljøverdiene på en tilfredsstillende måte.

5 FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Direktoratet for naturforvaltning er delegert myndighet til å fastsette hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte området.

Direktoratet viser til at det ikke har framkommet konkrete ønsker fra Oslo kommune om å få forvaltningsmyndighet for noen av områdene.

Direktoratet påpeker videre at kostnader til merking av grenser, forvaltning og oppsyn m.m. vil bli dekket innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetttrammer.

Direktoratet for naturforvaltning ser store framtidige utfordringer i forvaltningen av naturreservatene på Bygdøy. Det er områder med mange mindre inngrep og anlegg, og det er et stort press på områdene gjennom ulik fritidsbruk. Samtidig foregår det også en gjengroing av deler av områdene. Dette tilsier et stort behov for informasjon, kanalisering og skjøtsel. Det bør utarbeides en forvaltningsplan for naturreservatene som fanger opp behovet for å verne både det biologiske mangfoldet og kulturmiljøet med kulturminnene samt klargjøre rollefordelingen mellom natur- og kulturminnemyndighetene.

Miljøverndepartementet viser til at siden kulturmiljøet og kulturhistorien inngår som en del av formålet med vernet skal natur- og kulturminnemyndighetene samarbeide tett om forvaltning og skjøtsel av områdene. Departementet legger til grunn at det skal utarbeides en felles forvaltningsplan for områdene fredet etter kulturminneloven og områdene vernet etter naturmangfoldloven. Departementet viser til at utgifter til erstatninger og gjennomføring av erstatningsprosessen samt merking og oppsetting av skilt dekkes innenfor bevilgningen og tilsagnsfullmakten under kapittel 1427 post 32. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen av utarbeiding av forvaltningsplan og etablering av oppsyn og skjøtsel vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen. Departementet understreker at lokal medvirkning av ulike foreninger og lag som for eksempel, velforening, naturvernforeninger, kunnskapsinstitusjoner, friluftsråd, m.m. er viktig i utarbeidelsen av en

forvaltningsplan. Det forutsettes at forvaltningsplanen ferdigstilles og godkjennes så raskt som mulig etter vernetidspunktet. Departementet slutter seg for øvrig til Direktoratet for naturforvaltnings merknader og viser også til kap. 6.6.

6 HØRING AV VERNEFORSLAGET

I tillegg til berørte grunneiere, rettighetshavere, kommuner, fylkeskommunen og andre fylkesinstanser, har følgende organisasjoner og instanser hatt verneplanen, inkludert områdene på Bygdøy, til uttalelse:

AVINOR, Bergvesenet, Den Norske Turistforening, Fiskeridirektoratet, Fiskeri- og Norges Kystfiskerlag, Forsvarsbygg, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Fylkesmennene i Buskerud, Vestfold og Telemark, Kommunenes sentralforbund, Havbruksnæringens Landsforening, Havforskningsinstituttet, Kystdirektoratet, Luftfartstilsynet, Natur og Ungdom, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Fiskerlag, Norges Fjellstyresamband, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges Idrettsforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Luftsportsforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges Skogeierforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk Biologforening, Norsk Bonde- og Småbrukerlag, Norsk Botanisk Forening, Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen, Norsk Fiskerihøgskole, Norsk Industri, Norsk institutt for naturforskning, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening, Oslo og Akershus, Norsk sau- og geitealag, Norsk Zoologisk Forening, Norskog, NTNU (Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, Vitenskapsmuseet og Ringve botaniske have), Oljedirektoratet, Oslo Politidistrikt v/Havnepolitiet, Riksantikvaren, SABIMA, Sjøfartsdirektoratet, Skjærgårdstjenesten, SKOGFORSK, Statens Kartverk, Statens landbruksforvaltning, Statens navnekonsept, Statkraft SF, Statnett SF, Statsbygg, Statskog SF, Taretrålfiskernes forening, Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB), Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo (Biologisk institutt, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage), Vegdirektoratet, Verdens Naturfond, og Universitetet i Tromsø.

Fylkesmannen har mottatt 23 høringsuttalelser.

7 MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET

7.1 Generelle merknader

Oslo kommune, Byantikvaren, er positiv til verneplanen, men understreker at det innenfor mange av områdene eksisterer fredete og nyere tids kulturminner. Byantikvaren bemerker at alle områdene som foreslås vernet, er kulturpåvirkede landskap i større eller mindre grad, og finner derfor begrepet urørt natur som problematisk.

Oslo kommune, friluftsetaten bemerker at kommunen i hovedsak er positiv til verneplanen. Friluftsetaten viser til at Dronningberget er et av de mest verneverdige naturområdene i Oslo, med et av de høyeste antall svært sjeldne og truede arter

marklevende sopp som er registrert i landet. Verneplanarbeidet for Dronningberget og Hengsåsen bør imidlertid samordnes med reguleringsplanarbeidet for Bygdøy. Verneforslaget bør derfor avvente endelig behandling inntil reguleringsplanen for Bygdøy er sendt til politisk behandling.

Oslo kommune, Helse- og velferdsetaten, anbefaler at det i forbindelse med verneplanarbeidet foretas en kartlegging av stille områder. De er for øvrig positive til at verneverdige områder sikres.

Selskapet for Bygdøy Vel, Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard, Norges jeger- og fiskeforbund Oslo, Oljedirektoratet og Statskog SF har ingen vesentlige merknader eller gir positiv tilslutning til verneplanforslaget.

Oslo Politidistrikt ønsker en ensartet, klar og tydelig skilting av områdene. Hvis det finnes en europeisk standard for skilting er det ønskelig. Implementering av vedtakene må være konsise og gjennomarbeidet, slik at man slipper unødige konflikter og konfrontasjoner.

Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen, viser til Dronningbergets godt dokumenterte naturverdier er av internasjonal betydning både når det gjelder selve habitatet og det unike artsinteriøret. I Hengsåsen finner en den geologiske formasjonen "Hukgangen". Geomorfologisk er åsen klart verneverdig og den har i tillegg en meget rik flora og fauna. Et problem for floraen i området er den sterke gjødslingen av jordbruksarealene. De gamle ugressplantene er nesten forsvunnet alle sammen.

Norsk Ornitologisk Forening, Oslo og Akershus er svært positiv til verneforslaget.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus anbefaler på det sterkeste at planen gjennomføres uten videre tap av natur. Naturvernforbundet mener den faglige begrunnelsen for vernet er god.

Norsk Folkemuseum arbeider med å utvikle en landskaps- og skjøtselsplan for området til Bygdø Kongsgård. Intensjonen er å istandsette og tilbakeføre parkanleggene som var etablert her, som følge av at Bygdøy var hovedsete for konger og stattholdere gjennom mer enn 300 år. For øyeblikket foregår det en omfattende innsamling av kilder og hagearkeologiske undersøkelser. Dette arbeidet utføres av Universitetet for Miljø- og Biovitenskap. Områdene som foreslås vernet må behandles som historiske dokumenter og ikke som uberørt natur. Målet for en fremtidig forvaltning må være at både de naturhistoriske og kulturhistoriske verdiene ivaretas på en best mulig måte.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) forutsetter at vassdrags- og energianlegg blir ivaretatt i samsvar med enighet som er nedfestet i felles brev fra Direktoratet for naturforvaltning og NVE til fylkesmennene og NVEs regionkontor av november 2004.

Universitetet i Oslo, Naturhistorisk museum (NMH) uttaler at høringsforslaget gir en god og oversiktlig innføring i og bakgrunn for planarbeidet og de vurderinger som er lagt til grunn for verneforslagene. Bygdøy bør vernes på en slik måte at det er rom for å ta hensyn til både de naturhistoriske og kulturhistoriske interessene. Universitetet bifaller verneplanen sterkt, og skulle gjerne sett at den for noen områder var mer omfattende.

NMH er ikke enig i forslaget om å trekke delområdet Dronningberget ut av verneplanen. Verneplanen fremhever området som internasjonalt verdifullt og angir som et hovedformål behovet for vern av edelløvkogen, en lindeskog med lang økologisk kontinuitet og høyt biologisk mangfold. Verneforslaget anslår at vi har med å gjøre med en bortimot uavbrutt lindeskog siden området ”steg opp av havet” for flere tusen år siden, med hele 35 arter som står på den nasjonale rødlisten, et usedvanlig høyt artsantall for et såvidt begrenset område. Det er overveiende sannsynlig at en ”parkmessig opprydning” i hva den siterte høringsuttalelsen fra UMB karakteriserer som en 200 år gammel parkskog, vil kunne ødelegge den fine økologiske balansen. De vil derfor insistere på at forslaget om status som naturreservat for Dronningberget opprettholdes.

For Hengsåsen bør den såkalte ”Hukgangen” nevnes. Generelt sett er de geologiske aspektene godt ivaretatt.

Universitetet for miljø- og biovitenskap viser til at Norsk Folkemuseum overtok ansvaret for forvaltningen av Kongsgården 1. januar 2004, etter HM Kong Haralds ønske. Folkemuseet har innledet et samarbeid med Universitet for Miljø- og Biovitenskap, Institutt for Landskapsplanlegging med tanke på å utvikle en landskapsplan for dette området. I denne planen skal det legges opp til en samlet forvaltning av både naturverdier og kulturhistoriske verdier, samt de store verdiene området har for friluftsliv og for landbruket.

Riksantikvaren er generelt positiv til verneforslaget. Videre bes det om at begrepet *kulturminnemyndighet* benyttes konsekvent fremfor *antikvariske myndigheter*.

Statsbygg er skeptisk til at store områder på Bygdøy legges ut til naturreservat. Et slikt vern i et hovedstadsområde med sterkt kulturpåvirkning og intensivt bruk bør begrenses til mindre arealer. Statsbygg bemerker at fylkesmannens tilråding er sendt uten at endrede forskrifter og kart er forelagt bl.a. Statsbygg til uttalelse, og at endringer som ble avtalt på et møte ikke er gjennomført.

SABIMA er positiv til verneplanarbeidet. Organisasjonen synes det er beklagelig at zoologiske forekomster ikke er blitt grundigere undersøkt. Det er spesielt kartleggingen av virvelløse dyr som er mangelfull. Videre er det et klart behov for skjøtsel.

Friluftsrådenes Landsforbund (FL) peker på at det er arealknapphet og press på både naturområder og friluftslivsområder, og det er et felles overordnet mål for naturvern- og

friluftinteressene å hindre nedbygging av strandsonen. FL er enig i verneplanenes intensjon om å ivareta viktig og sårbar natur og at naturvernloven er det beste virkemiddel, men friluftsverdiene er mangelfullt dokumentert og verdsatt så langt i verneplanarbeidet.

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) slutter seg til verneforslagene.

Fylkesmannen tar til orientering NVEs kommentar om at grensene i størst mulig grad må justeres for å unngå kraftlinjer og kraftanlegg. Fylkesmannen viser til at SABIMA etterlyser grundigere undersøkelser av zoologiske forekomster, og da spesielt av virvelløse dyr. Fylkesmannen er enig i at dette kunne ha vært kartlagt bedre.

Fylkesmannen viser til ytterligere undersøkelser av kulturminner utvilsomt vil ha betydning for forvaltningen av disse. Hengsåsen er heller ikke like godt undersøkt for naturvitenskaplige verdier, slik at denne lokaliteten også vil ha en mer uttalt nytte av denne type undersøkelser enn Dronningberget. Fylkesmannen mener disse undersøkelsene, med få unntak, også kan gjennomføres selv om området er fredet.

Direktoratet for naturforvaltning påpeker at det har pågått parallelle arbeider med fredning av Bygdøy som kulturmiljø etter kulturminneloven § 20, reguleringsplanarbeid og utarbeidelse av skjøtselplan for Folkeparken. Flere av høringsinstansene som Riksantikvaren, Byantikvaren, Statsbygg og Institutt for landskapsplanlegging ved Universitetet for miljø- og biovitenskap, har hatt sterke motforestillinger mot fredning av områdene på Bygdøy. Det blir pekt på at områdene er sterkt kulturpåvirket gjennom tidligere tiders innplanting av fremmede trær og anlegging av stier og bygninger. Det hevdes at grunnlaget for vern etter den gamle naturvernloven er for svakt, og at kulturminneloven er et bedre egnet verktøy for bevaring av området. I den nye naturmangfoldloven er det åpnet for i større grad å samordne naturvern- og kulturminneverninteressene. Dette gjelder også i forbindelse med opprettelse av naturreservater. Direktoratet ser klart de store kulturhistoriske verdiene i områdene, og at det vil være et behov for å drive en aktiv skjøtsel av disse i framtida. Det er også en del fysiske inngrep og installasjoner i områdene, noe som reduserer graden av urørthet.

Miljøverndepartementet viser til at naturmangfoldloven kan ivareta både natur- og kulturhistoriske verdier. Selv om kulturminneloven kan ivareta naturverdier, er lovens hjemmelsgrunnlag ikke tilstrekkelig til å ivareta naturverdiene på Dronningberget og Hengsåsen. De kulturhistoriske verdiene innenfor disse to verneområdene er synliggjort i verneformålet for de to naturreservatene, jf. § 1, annet ledd. De kulturhistoriske verdiene skal ivaretas gjennom forvaltning og skjøtsel, men ved eventuell motstrid mellom de to verneinteressene er det naturverdiene som skal ha forrang, jf. § 11 i verneforskriften.

7.2 Valg av verneform

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus Foreningen mener Kongsgården og Folkemuseet bør vernes som "Bynasjonalpark". Kongeskogen bør vernes som landskapsvernområde.

Universitetet for miljø- og biovitenskap, UMB, viser til at Dronningberget siden 1800-tallet har vært utformet som parkskog. Alm-lindeskogen har vært åpnere enn det den er i dag. Det er viktig at skjøtsel utredes før en fredning, da dette vil ha betydning for verneformen. Vernet bør gi rom for reparasjon/rekonstruksjon av stisystem og istandsetting av parkmessige elementer.

Det foreslås at Hengsåsen blir vernet som landskapsvernområde og ikke som naturreservat. Det er særlig viktig at de kulturhistoriske verdiene blir ivaretatt på lik linje med naturverdiene.

Universitetet i Oslo, NHM, insisterer på at forslaget om status som naturreservat for Dronningberget opprettholdes. Universitetet har i etterkant av Direktoratet for naturforvaltnings tilrådning av de øvrige områdene i verneplanen, på nytt understreket at Dronningberget må vernes som naturreservat og at et vern etter kulturminneloven ikke er forenelig med områdets naturverdi.

Riksantikvaren er i tvil om verneformen naturreservat er den mest hensiktsmessige i forhold til å ivareta kulturminner og kulturmiljøer.

Fylkesmannen bemerker at kategorien Bynasjonalpark ikke er en akseptert vernekategori innen norsk naturforvaltning, men at tanken om en felles overbyggende vernekategori for hele området absolutt har mye for seg.

Fylkesmannen viser til at i henhold til dagens lovverk er naturvernloven den loven som er best egnet til å kombinere naturvern og kulturminnevern, og som også nedfeller kulturminneinteressene i fredningsforskriften. Derimot er ikke dagens kulturminnelov egnet til å ivareta naturverninteresser, eksempelvis med hensyn til rødlistearter. Fylkesmannen viser til at høringspartene er delte i synet på hvilket lovverk som er best egnet til å oppnå dette, og om et vernevedtak bør fattes nå, som et ledd i denne verneplanen, eller etter en mer omfattende prosess. Det hevdes at i en utsatt og mer omfattende prosess, vil kulturminneinteresser klarlegges og reguleringsmessige behov for hele Bygdøys arealer bli avklart. Fylkesmannen vil bemerke at det er verneinteressene som styrer valg av vernekategori, og at det i dette tilfellet er naturreservat som best vil kunne ivareta disse.

Direktoratet for naturforvaltning vurderer Dronningberget til å ha unike kvaliteter gjennom forekomsten av mange rødlistede plante-, sopp- og dyrearter. Dette tilsier at området både har en høy vitenskapelig verdi og er egenartet. Det ligger store utfordringene i kombinasjonen med stort naturmangfold, viktige kulturminner i et område med tilknyttet kulturhistorie, samt friluftsinnteressene i området.

Direktoratet kan ikke se at kulturminnelovgivningen er et tilstrekkelig virkemiddel til å ta vare på disse artene. Det er heller ikke en sterk nok hjemmel til å hindre fjerning eller skading av planter, dyrelivet er ikke beskyttet, samt at det er dårligere muligheter for å regulere ferdsel, inkl. motorferdsel.

Direktoratet for naturforvaltning anbefaler derfor at Dronningberget fredes som naturreservat selv om området skulle fredes som kulturmiljø. Dette vil være positivt for den samlede forvaltningen av området. Det bør utarbeides en felles forvaltningsplan i samarbeid med kulturminnemyndighetene.

I forbindelse med ny naturmangfoldlov er formålet foreslått av Fylkesmannen omformulert. Etter Direktoratets vurdering oppfyller området kravet til naturreservat etter naturmangfoldloven.

Direktoratet for naturforvaltning vurderer Hengsåsen til å ha unike kvaliteter gjennom forekomsten av så mange rødlistede plante-, sopp- og dyrearter. Dette tilsier at området både har en høy vitenskapelig verdi og er egenartet. Det ligger store forvaltningsmessige utfordringer for å ivareta Hengsåsen med stort naturmangfold, viktige kulturminner og kulturhistorie, samt friluftsjnteressene i området.

Direktoratet for naturforvaltning anbefaler derfor at Hengsåsen fredes som naturreservat selv om området skulle fredes som kulturmiljø. Det vil være positivt for den samlede forvaltningen av området. Det bør utarbeides en felles forvaltningsplan.

Miljøverndepartementet viser til at hovedreglen er at man bør bruke ett lovverk på ett område. Dette vil sikre klare myndighetslinjer, unngå tolkningstvil og bidra til å sikre en oversiktlig og forutsigbar forvaltning. Dette vil også bidra til forutsigbarhet for brukere og andre. Det er imidlertid adgang til overlappende bruk av lovverk på det samme området blant annet dersom det ikke er hjemmel til å sikre alle aktuelle verdier i samme området etter en lov. I denne saken ivaretar naturmangfoldloven i all hovedsak de kulturhistoriske verdiene innenfor Dronningberget og Hengsåsen på en tilfredsstillende måte, jf. naturmangfoldloven § § 33 og 37. Naturreservat er den verneformen som best ivaretar de vesentlige naturverdiene og kulturhistorien innenfor disse to verneområdene.

7.3 Vern og bruk

Oslo kommune, Friluftsetaten peker på at områder som brukes mye til friluftsliv, bør det lages grillplasser. Forbudet mot telting og kamouflasjeinnretninger synes ikke nødvendig.

Oslo kommune, Byantikvaren understreker at arealene ligger innenfor landets tettest befolkede områder og områdene utgjør viktige friluftsområder. Det er et behov for en avklaring mellom bruk og vern. Det anbefales at konsekvensene for kulturminnene inngår i denne avveiningen.

Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten, understreker at indre del av Oslofjorden er viktig som friluftsliv- og rekreasjonsområder, og det må tas hensyn til dette i utarbeidelsen av vernegrenser og vernebestemmelsene. De ber myndighetene om å vurdere å ta i bruk begrepet ”urbant naturvern”.

Friluftsrådernes landsforbund peker på at de positive sidene ved friluftsliv for å skape forståelse og aksept for naturen ikke er trukket frem i verneplanene, og friluftsliv fremstilles som hovedtrusselen mot naturverdiene.

Riksantikvaren etterlyser en grundigere utredning om problematikken knyttet til vern og friluftsliv. Slitasjeproblematikk er relevant i forhold til kulturminner og kulturmiljø.

Fylkesmannen viser til at ulike interesser er forsøkt ivaretatt gjennom planprosessen. Friluftslivsinteressene i Oslo og Akershus har vært vurdert for alle verneområdene. Fylkesmannen vil ellers bemerke at det alltid vil være en vanskelig avveining mellom friluftslivsinteresser og verneinteresser langs kysten. Det samlede presset på kysten øker stadig. Dette gjelder både nedbygging og annen bruk. Økt befolkning medfører også større press på områder som benyttes til soling og bading. Dette presset er årsak til økt satsning fra statens side både for å sikre friluftsområder og for å verne ytterligere områder.

Direktoratet for naturforvaltning mener at friluftsliv og naturvern i all hovedsak har sammenfallende interesser, og at utøvelse av friluftsliv er grunnleggende viktig med tanke på å utvikle kunnskap om naturen og forståelse av behovet for naturvern. I noen områder er det slitasjeskader bl.a. på sårbar vegetasjon som følge av stor ferdsel. Direktoratets utgangspunkt er at slike problemer bør søkes løst gjennom tilretteleggingstiltak (kanalisering). Tiltak som gjennomføres for å ta vare på naturverdiene, vil også bidra til at områdene i fremtiden fremstår som attraktive for friluftslivet.

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltning.

7.4 Avgrensning

7.4.1 Generelt

Naturvernforbundet mener verneområdene burde ha omfattet større arealer.

Norsk Folkemuseum ber om at områdene som ligger innenfor Bygdø Kongsgård og Norsk Folkemuseums områder foreløpig må tas ut av verneplanen.

Oslo kommune, Friluftsetaten undres over at Reinsdyrslia ikke er tatt med og vurdert på Bygdøy.

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE ber om at grensene i størst mulig grad justeres slik at kraftanlegg og ledningsnett ikke blir liggende innenfor disse.

SABIMA understreker at det er viktig at områdene får en så god økologisk avgrensning som mulig og at områdene ikke blir for små.

Direktoratet for naturforvaltning er enig i at Reinsdyrlia kan ha store kvaliteter, men vil peke på at disse områdene er oppstykket og avgrenset av dyrka mark og tekniske inngrep som sterkt trafikkerte veier og andre installasjoner. Direktoratet mener det er lite aktuelt å inkludere slike elementer i naturreservater, og det vil også være lite naturlig å etablere landskapsvernområder her.

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltning.

7.4.2 Avgrensning av Dronningberget

Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen. Siden området omkring Dronningberget er sterkt preget av urbane aktiviteter, foreslår de at Dronningberget får en buffersone med restriksjoner for arealbruksendringer og nye aktiviteter som kan være til skade for verneobjektet.

Norsk Botanisk Forening er godt fornøyd med avgrensningen. Men ønsker et sammenhengende verneområde fra Dronningberget til Kongeskogen som inkluderer Reinsdyrlia. I tillegg ønsker man en forbindelse fra Dronningberget til sjøen av historiske grunner.

Oslo kommune, Friluftsetaten mener vernegrensene for Dronningberget må justeres slik at Bygdøy Stadion, og evt. opparbeidete parkeringsarealer inntil, holdes utenfor verneforslaget.

Fylkesmannen vil bemerke at størrelsen på Dronningberget har et omfang som Fylkesmannen vil betegne som et mindre areal, både i prosentvis areal på Bygdøy og som egnede arealer for å ta vare på denne type naturkvaliteter.

Direktoratet for naturforvaltning registrerer at høringskartene inkluderer deler av nedbygde arealer ved Bygdøy Stadion og ved Bygdøy Sjøbad. Grensene tilrås endret her.

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltning. Videre peker departementet på at de kulturhistoriske viktige parkområdene rundt Wedelmonumentet og Sæterhytten ikke er med i reservatet, men omfattes av kulturminneloven og inngår i området som fredes som kulturmiljø.

7.4.3 Avgrensning av Hengsåsen

Oslo kommune, Friluftsetaten mener vernegrensene for Hengsåsen bør justeres slik at grusplassen nordøst for Bygdøy Sjøbad, der det er båttopplag i dag, holdes utenfor.

Universitetet for miljø- og biovitenskap, UMB påpeker at lengst vest går grensen mot Bygdøy sjøbad hvor den asfalterte båttopplagsplassen inngår i verneforslaget.

Statsbygg påpeker at det i Hengsåsen er tatt med et område som i dag er opparbeidet til parkering, båtopplag og marina.

Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen støtter forslaget om et naturreservat etter de foreslåtte grensene.

Fylkesmannen er enig at for Hengsåsen helt i sør mot Bygdøy sjøbad bør grensen bli trukket i overkant av eksisterende parkering/båtopplag. I nordvest er grensen ved Hengstrand justert mot veitraséen.

Direktoratet for naturforvaltning registrerer at høringskartene inkluderer deler av nedbygde arealer ved Bygdøy Sjøbad. Grensene tilrås endret her.

Miljøverndepartementet viser til at husmansstuen Hengsåsen med hagearealer rundt, ikke er med i reservatet, men omfattes av kulturminneloven og inngår i området som fredes som kulturmiljø. For øvrig slutter departementet seg til Direktoratet for naturforvaltning.

7.5 Merknader til forskriftene

7.5.1 Generelle merknader

Oslo kommune v/Byantikvaren ser det som viktig at kulturminnene også får et vern gjennom denne verneplanen, og at skjøtsel av automatisk fredete kulturminner ikke kommer i konflikt med vernebestemmelsene. Forholdet mellom videre vern av bygninger innenfor naturreservatene, samt områdene rundt disse må avklares i forhold til vernebestemmelsene.

Oslo kommune ber også om å utforme forskriftene slik at de legger til rette for skjøtsel.

Norsk Ornitologisk Forening, Oslo og Akershus foreslår ny ordlyd til forskriftens § 4: "Gjennomføring av militær operativ virksomhet i krig og tiltak i politi, brann... og til § 5 – unntak etter søknad:

Fylkesmannen tar forslagene til orientering, og viser til at dette er standardbestemmelser for alle verneforskrifter. Fylkesmannen viser til at forskriftene kan i utgangspunktet virke snevre, men har til hensikt både å ivareta naturverninteresser, kulturminneinteresser og friluftsjinteresser.

Direktoratet for naturforvaltning påpeker at utover de forskriftsendringene som er omtalt ovenfor og i tilknytning til de enkelte områder, foreslår Direktoratet enkelte redaksjonelle endringer for å tilpasse ordlyden til ny naturmangfoldlov og ny forskriftsmal.

7.5.2 Verneformålet

Oslo og omland friluftsråd bemerker at formålet med vern også bør omfatte friluftslivsformål, og at det i den sammenheng kan være fornuftig å se på noen av verneområdene i et bredere perspektiv.

Fylkesmannen viser til at kulturminneinteressene er nevnt eksplisitt i områdebeskrivelsen og i verneformålet. Forslaget om å inkludere "det verneverdige kulturlandskapet med vekt på 1800-tallets landskapsarkitektur skal også sikres gjennom fredningen" i forskriftens § 2, er ikke imøtekommet fordi Fylkesmannen tolker at dette er i strid med standardbestemmelser for et naturreservat, og at det dekker et for snevert tidsrom sett i forhold til kulturlandskapets lange historie på Bygdøy.

7.5.3 Inngrep

Oslofjordens friluftsråd viser til at det er viktig at en i tillegg til å rydde, også kan merke eksisterende stier i området.

Oslo kommune, Friluftsetaten påpeker at det er unødvendig byråkratisk og uhensiktsmessig at man må søke Fylkesmannen/ forvaltningsmyndigheten for å vedlikeholde stier. Vernebestemmelsene bør derfor revideres slik at man ikke må søke forvaltningsmyndigheten for å vedlikeholde stier.

Fylkesmannen viser til at i enkelte områder kan det vise seg å være nødvendig å foreta en avveining om det skal være en parkmessig skjøtsel av stiene eller om de skal beholdes som naturlige tråkk. Fylkesmannen er av den oppfatning at det bør søkes om vedlikehold av stier.

Direktoratet for naturforvaltning viser til at det i begge foreslåtte verneområdene finnes noen mindre bygninger (trafokiosker) og tekniske anlegg. Direktoratet vurderer det som unødig tungvint og ressurskrevende å måtte innføre søknadsbehandling av løpende, vanlig vedlikehold av bygninger og anlegg.

Direktoratet viser til at Fylkesmannen går inn for at merking og vedlikehold av stier må skje etter søknad, ut fra et ønske om at forvaltningsmyndigheten skal ha kontroll med hvordan merkingen utføres. Direktoratet foreslår at søknadsplikten bare skal gjelde oppmerking og etablering av nye stier.

7.5.3.1 Dronningberget naturreservat

Direktoratet for naturforvaltning viser til at området som er forelått vernet på Dronningberget inkluderer eksisterende jordbruksareal. Det er derfor innført et nytt punkt 6 i § 4 i verneforskriften om generelle unntak, slik at vanlig jordbruksdrift på eksisterende dyrkede arealer fortsatt kan foregå.

7.5.3.2 Hengsåsen naturreservat

Oslofjordens friluftsråd viser til at det er viktig at en i tillegg til å rydde, også kan merke eksisterende stier i området. Oslo kommune planlegger å etablere en kyststi over Hengåsen til Bygdøy sjøbad.

Fylkesmannen viser til at det er avholdt egne møter mellom Statsbygg, Riksantikvaren, Norsk Folkemuseum, UMB, UiO, NINA og Fylkesmannen er det drøftet hvordan arealavgrensning og utforming av forskrift på best mulig vis skal ivareta natur- og kulturminneinteressen. For Hengsåsens del ble det foreslått å definere en innmark rundt bygningene på Hengåsen som kan skjøttes tradisjonelt som hageanlegg. Likeledes er det nødvendig å skape et åpent preg rundt gravhaugene litt lenger sør på åsen.

7.5.4 Planteliv

Oslo kommune, Friluftsetaten påpeker at det er unødvendig byråkratisk og u hensiktsmessig at man må søke Fylkesmannen for å fjerne introduserte planter som truer verneformålet. For å få til en effektiv bekjempelse bør det isteden være et generelt unntak om at man kan fjerne introduserte planter. Dette er også en naturlig konsekvens av Fylkesmannens kommentar om at spredning av introduserte arter er et vesentlig problem og at det er ønskelig å sette direkte fokus på dette. Videre bes det om at det bør åpnes for reintroduksjon av utgåtte arter som naturlig hører hjemme i områdene som er foreslått vernet. Vernebestemmelsene bør i den sammenheng revideres slik at man ikke må søke forvaltningsmyndigheten for bekjempelse av introduserte arter.

Fylkesmannen viser til at det i høringen er kommet ønske om introduksjon av arter som har forsvunnet fra området. Fylkesmannen tar dette til orientering, men mener at det ikke er riktig å åpne for reintroduksjon. I slike tilfeller vil man måtte introdusere nye varianter av en art inn i et område som de ikke er evolusjonært tilpasset. Dette vil helt klart forringe verneområdets pedagogiske og vitenskapelige verdi. Fylkesmannen mener at dagens utbredelse og endringer i arters utbredelse er en del av den naturlige fluktusjonen. Fylkesmannen ønsker at forvaltningsmyndigheten skal ha styring på utviklingen av området, bl.a. kan enkelte introduserte arter være av betydning som kulturminner. Det er derfor ikke ønskelig med et generelt unntak for dette, og Fylkesmannen ser dette som en naturlig del av en forvaltningsplan. På Bygdøy er det et vidt spekter av slike arter. Det vil derfor være hensiktsmessig at forvaltningsmyndigheten har kontroll over bekjempningstiltak, imidlertid kan dette skje gjennom dispensasjoner av lang varighet.

Platanlønn som er en innført art, bør i den grad den ikke utgjør et bevaringsverdig kulturelement, fjernes for at den ikke skal få for stor innflytelse i skogssamfunnet. Dette vil skje i samarbeid med kulturminnemyndigheten. Området bør sees i sammenheng med det pågående planarbeidet for Bygdø Kongsgård.

Direktoratet for naturforvaltning støtter Fylkesmannens forslag om at det kreves tillatelse for å fjerne introduserte arter. Slike tiltak må undergis en faglig vurdering, og

normalt er dette avklart på generelt grunnlag gjennom forvaltningsplanen eller som et konkret oppdrag i skjøtselen av området.

7.5.5 Dyreliv

Oslo kommune, Friluftsetaten viser til at gjess stedvis er til stor sjenanse for friluftslivet. Dagens bestander av flere typer gjess øker dramatisk i Oslofjorden. Det er derfor behov for å gjennomføre tiltak for å redusere/begrense problemene.

Fylkesmannen viser til at forvaltning av gjess inngår som en del av en slik plan, slik at oppfølgingen av "Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2004 – 2010" må sees i sammenheng med forvaltningsplaner for verneområdene.

7.5.6 Kulturminner

Oslo kommune, Friluftsetaten bemerker at det er nødvendig at vernebestemmelsene for kulturbetingete miljøer formuleres slik (§ 4 eller § 5) at det åpner for aktive skjøtselstiltak.

Oslo kommune, Byantikvaren ser det som viktig at kulturminnene også får et vern gjennom denne verneplanen, og at skjøtsel av automatisk fredete kulturminner ikke kommer i konflikt med vernebestemmelsene.

Forholdet mellom videre vern av bygninger innenfor naturreservatene, samt områdene rundt disse må avklares i forhold til vernebestemmelsene. Deres konklusjon er at hensynet til kulturminner og kulturmiljø ikke er ivaretatt i verneplanen og anbefaler på det sterkeste at planen bearbejdes og kompletteres med henblikk på å rette opp forholdet. Byantikvaren viser for øvrig til Riksantikvarens uttalelse.

Norsk Folkemuseum arbeider med å utvikle en landskaps- og skjøtelsesplan for området til Bygdø Kongsgård. Intensjonen er å istandsette og tilbakeføre parkanleggene som var etablert her, som følge av at Bygdøy var hovedsete for konger og stattholdere gjennom mer enn 300 år. For øyeblikket foregår det en omfattende innsamling av kilder og hagearkeologiske undersøkelser. Dette arbeidet utføres av Universitetet for Miljø- og Biovitenskap. Områdene som foreslås vernet må behandles som historiske dokumenter og ikke som uberørt natur. Målet for en fremtidig forvaltning må være at både de naturhistoriske og kulturhistoriske verdiene ivaretas på en best mulig måte.

Fylkesmannen viser til at forholdet til kulturminnene i området tas opp av Byantikvaren, Riksantikvaren og Statsbygg som et sentralt tema i forbindelse med verneplanen. Byantikvaren mener at hensynet til kulturminnene ikke er godt nok ivaretatt og heller godt nok beskrevet i områdebeskrivelsene for hvert av områdene. Videre påpekes det av flere at hensynet til kulturminnene må ivaretas gjennom vernebestemmelsene, og Byantikvaren konkluderer med at disse ikke er ivaretatt.

I egne møter mellom Statsbygg, Riksantikvaren, Norsk Folkemuseum, UMB, UiO, NINA og Fylkesmannen er det drøftet hvordan arealavgrensning og utforming av forskrift på best mulig vis skal ivareta natur- og kulturminneinteressen. For Hengsåsens

del ble det foreslått å definere en innmark rundt bygningene på Hengsåsen som kan skjøttes tradisjonelt som hageanlegg. Likeledes er det nødvendig å skape et åpent preg rundt gravhaugene litt lenger sør på åsen.

Fylkesmannen vil understreke at dette er en verneplan for å sikre de naturfaglige verdiene, men at områdene ofte har sammenfallende interesser med kulturminneinteresser. Fylkesmannen har i en del av forskriftene påpekt at det kan åpnes for skjøtsel og restaurering av kulturminner, og at dette må skje i samarbeide med kulturminnemyndighetene. Videre er det i alle forskriftene gitt mulighet for å utarbeide skjøtelsesplaner, hvor kulturminnene og forvaltningen av disse, er sentrale tema. Fylkesmannen mener derfor at kulturminneinteressene er godt ivaretatt.

Når det gjelder kulturminner vil ytterligere undersøkelser utvilsomt ha betydning, både når det gjelder kildeundersøkelser og når det gjelder undersøkelser i felt. Feltundersøkelsene vil kunne dokumentere elementer fra 1800-tallets landskapsarkitektur med mer. Imidlertid mener Fylkesmannen at denne type undersøkelser, med få unntak, også kan gjennomføres selv om området er fredet. Dette er drøftet på ulike forvaltningsnivåer og i ulike faglige fora. På et møte om Bygdøy i oktober 2005, var det stor enighet om at motsetningene mellom naturvern- og kulturminneverninteresser på Bygdøy var små.

Direktoratet for naturforvaltning tilrår generelle unntak for å gjennomføre tiltak som fastlegges i en felles forvaltningsplan mellom naturvern- og kulturminnemyndighetene. Det vurderes som unødig ressurskrevende å måtte innføre søknadsbehandling av slike tiltak. Direktoratet anser at en evt. kulturmiljøfredning vil fange opp disse hensynene. Dersom slik fredning ikke innføres, vil tiltak som ikke er avklart i en felles forvaltningsplan også måtte godkjennes eller klareres av kulturminnemyndighetene

7.5.7 Ferdsel

Oslofjorden friluftsråd viser til at det går flere større stier i området. En enkel skjøtsel for å holde disse åpne bør derfor inkluderes i eventuelle vernebestemmelser. Friluftsrådet viser til at et generelt forbud mot sykling, bør endres til ”sykling i terrenget er forbudt”.

Norges Jeger- og Fiskeforbund, Akershus, påpeker at vernebestemmelsene ikke må komme i konflikt med friluftinteressene, og således hindre befolkningen adgang til et aktivt friluftsliv.

Friluftslivets fellesorganisasjon, FRIFO er opptatt av at vernet ikke må medføre unødvendige og ubegrunnede hindringer for enkelt friluftsliv. Vernebestemmelsene må ikke være til hinder for mindre arrangementer i undervisningssammenheng. Pedagogisk virksomhet i slike områder er viktig for å skape positive holdninger og er dermed et bidrag til å sikre god naturforvaltning i fremtiden. De enkelte verneforskriftene må ta hensyn til friluftslivet, slik at det ikke legges unødvendige hindringer for eksempel på ferdsel og vedlikehold og merking av stier.

Fylkesmannen påpeker at friluftslivsinteressene er store i indre deler av Oslofjorden, noe som kan være konfliktfyllt. For de foreslåtte verneområdene på Bygdøy vil det ikke bli innført ferdselsrestriksjoner utover at sykling, bruk av hest og kjerre og ridning vil være forbudt utenfor merkede stier. Det vil også bli forbud mot bruk av grill og bål innenfor verneområdene, samt camping og teltslagning.

Fylkesmannen vil også opprettholde forbudet mot telting, men vil stryke kamuflasjeinnretninger fra forskriften.

Direktoratet for naturforvaltning bemerker at det i arbeidet med utformingen av forskrifter er lagt vekt på å legge grunnlaget for en forvaltning som ivaretar naturverdiene, samtidig som det tas hensyn til den store verdien flere av områdene har for friluftslivet. Direktoratet viser til Fylkesmannens merknader ovenfor.

7.5.7.1 Ferdsel i Dronningberget naturreservat

Oslo kommune, Friluftsetaten, anbefaler at forskriften, § 3.5 med et generelt forbud mot sykling, endres til ”sykling i terrenget er forbudt på Dronningberget”.

Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for landskapsplanlegging, uttaler at det må påregnes økende bruk av friluftsområdene i framtida. For å redusere ferdsel og slitasje på Dronningberget vil det være mer fornuftig å legge bedre til rette for ferdsel i de minst sårbare områdene, enn det legges opp til med standardformuleringen i verneforskriftene: ”DN kan (...) forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet”.

7.5.7.2 Ferdsel i Hengsåsen naturreservat

Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen påpeker at det bør ikke innføres ferdselsforbud i verneområdet.

7.5.8 Motorferdsel

FRIFO påpeker at når det gjelder motorferdsel i utmark, er det viktig at forskriftene kun åpner for det som er ytterst nødvendig og at det gjennomføres en streng forvaltningspraksis.

7.6 Miljøverndepartementets kommentar til forskriftene

7.6.1 Verneformålet

I de foreslåtte verneområdene er det spor etter både eldre og nyere tids kulturhistorie. I det foreslåtte Hengsåsen naturreservat finnes automatisk fredete kulturminner som en gravrøys, rester etter kullmiler og kokegrop, i tillegg til turstier og turveier samt siktlinjer/-akser anlagt som en del av folkeparken på Bygdøy og grunnmursrester etter boligen Villa Therese. I det foreslåtte Dronningberget naturreservat er det funnet en kokegrop fra jernalderen, i tillegg til stier og turveier og siktlinjer/-akser som konkrete minner etter kong Karl Johans arbeid med å anlegge folkepark på Bygdøy. Sæterhytten med sitt hageanlegg er holdt utenfor naturreservatet. Det samme er parkområdet ved

Wedelmonumentet. Naturhistorisk har det i begge de to foreslåtte naturreservatene foregått intensiv pleie og skjøtsel av skogen i lengre eller kortere tid. I den tiden folkeparken ble etablert var det viktig å etablere et åpent skogsbilde med utsiktspunkter og stier. Dette var særlig framtrede på Dronningberget, der utsikten over Frognerkilen var spesielt attraktiv og viktig, men også på Hengsåsen med utsikten mot Lysakerfjorden i vest.

De kulturhistoriske verdiene utgjør en viktig del av Bygdøys historie. Hensynet til disse er derfor innarbeidet i forskriftene til de to foreslåtte naturreservatene, og utgjør en del av grunnlaget for vernet. Naturmangfoldloven § 33 f, gir hjemmel for å ta vare på natur preget av menneskers bruk gjennom tidene. Naturverdiene i de to foreslåtte naturreservatene er knyttet til geologi, botanikk, sopp og insekter. De kulturhistoriske verdiene henger nøye sammen med naturverdiene som finnes i området, men utgjør ikke et selvstendig grunnlag for vernet, jf. Ot.prop. (2008-2009) nr. 52. Sammen utgjør imidlertid natur- og kulturverdiene en helhet.

De kulturhistoriske verdiene inngår som en del av verneformålet ved at også det unike kulturmiljøet med tilhørende kulturminner inngår i vernet, jf. § 1 i verneforskriften. Kulturmiljøet er på lik linje med naturverdiene vernet mot tiltak som kan endre, skade eller ødelegge det.

7.6.2 Inngrep

7.6.2.1 Stier og turveier

De kulturhistoriske elementene som stier og turveier utgjør en vesentlig del av den folkeparken som ble anlagt på Bygdøy i siste halvdel av 1800-tallet. Disse elementene er også viktige for å kanalisere ferdselen og på den måten redusere slitasjen på viktige naturverdier. Vedlikehold av stier og turveier er ivaretatt i verneforskriften § 4, punkt 3 og § 7 punkt 1. Sti- og turveisystemet i Dronningberget er nylig opprustet, og er nå i tråd med det gangveisystemet som ble etablert i folkeparktiden.

Når det gjelder gjennomføring av et vanlig vedlikehold av de etablerte stiene og turveiene i begge de foreslåtte naturreservatene støtter departementet Direktoratet for naturforvaltnings konklusjon om at dette skal kunne skje uten tillatelse, jf. § 4 pkt. 3 i forskriften

I Hengsåsen finnes det rester av stier og turveier som i dag ikke er i bruk. Disse kan eventuelt opprustes og tas i bruk dersom det ikke kommer i konflikt med naturverdiene som ligger til grunn for opprettelsen av naturreservatet. Dette skal avklares gjennom arbeidet med en felles forvaltningsplan. Departementet støtter direktoratets konklusjon om at merking og etablering av nye stier må skje etter søknad.

7.6.2.2 Utsikt

Dronningberget har en særskilt verdifull kalklindeskog, med et stort innslag av sjeldne sopparter. Til dette området er det også knyttet spesielle kulturhistoriske verdier, bl.a. ved at området var et spesielt attraktivt utsiktssted da Kong Karl Johan anla folkeparken på Bygdøy. Enkelte spesielle utsiktslinjer mot Frognerkilen er åpnet opp. Disse skal kunne vedlikeholdes, jf. verneforskriften § 4 punkt 4. En eventuell utvidelse av disse utsiktslinjene, jf. verneforskriften § 7 punkt 4, kan kun gjennomføres dersom det ikke kommer i konflikt med de naturverdiene som ligger til grunn for vernet av naturreservatet, jf. verneforskriften § 11. Det samme prinsippet vil gjelde åpning av utsiktslinjer på Hengsåsen.

7.6.2.3 Jordbruk

Jordbruk skal kunne foregå som i dag på eksisterende jordbruksareal innenfor Dronningberget naturreservat.

7.6.3 Planteliv

Skogen i både Hengsåsen og Dronningberget har vært mer åpen tidligere, bl.a. da det ble etablert folkepark i området. Ved vern av disse to områdene som naturreservat vil det ikke bli aktuelt å foreta vesentlig uthugging eller tynning i skogen. En eventuell endring av skogen i disse to områdene i samsvar med verneforskriften § 7 punkt 4, kan ikke være i konflikt med naturverdiene, jf. verneforskriften § 11. I Hengsåsen har det tidligere vært noe beite i skogen. Dersom det viser seg at beite og eller forsiktig uttynning kan være med å få fram naturverdier som tørrbakker/tørrenger kan et slikt skjøtselstiltak være aktuelt. Dette skal avklares gjennom utarbeiding av en forvaltningsplan og skjøtelsesplaner.

I begge naturreservatene finnes det etterlevninger av innplanta arter, som har en kulturhistorisk tilknytning. Platanlønn er eksempel på dette. Samtidig er dette en plante som i dag er definert som uønsket og er oppført på Norsk svarteliste av 2007. Platanlønn er der klassifisert som en art med høy risiko. Andre planter som har fått samme risikovurdering er bl.a.: kjempebjørnekjeks, russesvalerot, legepestrot, hagelupin, kjempespringfrø og rynkerose. Siden platanlønn er definert som en fremmed art med høy risiko i Norsk svarteliste 2007, er departementets konklusjon at denne arten ikke skal spre seg ytterligere og eventuelt fjernes om nødvendig. Dette gjelder all platanlønn innenfor de to foreslåtte naturreservatene, også storvokst platanlønn som opprinnelig er plantet ut i forbindelse med etablering av folkeparken på Bygdøy for om lag 150 år siden.

Syrin er en plante som er knyttet til hageanleggene i folkeparken. Syrin er ikke risikovurdert i Norsk svarteliste 2007. Skjøtsel av eventuelle busker som står i tilknytning til Villa Therese skal håndteres i forvaltningsplanen og skjøtelsesplaner. Busker av syrin som ikke er knyttet til tidligere hager er uønsket. Andre innplanta fremmede arter vil måtte vurderes nærmere i forvaltningsplanen på samme måte som syrin.

Departementet gir sin tilslutning til direktoratets konklusjon om at det kreves tillatelse for å fjerne introduserte arter.

7.6.4 Dyreliv

Departementet gir sin tilslutning til Fylkesmannens konklusjon.

7.6.5 Kulturminner

7.6.5.1 Gravrøys

På Hengsåsen finnes det en gravrøys som er automatisk fredet med hjemmel i kulturminneloven § 4. Skjøtsel og vedlikehold av denne kan gjennomføres med hjemmel i verneforskriften § 4 punkt 4 og § 7 punkt 1, og må ikke være i konflikt med de naturverdiene som ligger til grunn for opprettelsen av naturreservatet. Skjøtsel og vedlikehold av gravrøysa skal avklares i felles utarbeidet forvaltningsplan, jf. verneforskriften § 10. Informasjonsskilt kan settes opp ved gravrøysa.

7.6.5.2 Kullmiler og kokegroper

Rester etter tidligere kullmiler og kokegroper finnes innenfor Hengsåsen naturreservat og en kokegrop er funnet på Dronningeberget. Disse er automatisk fredet med hjemmel i kulturminneloven. Vedlikehold og skjøtsel av disse skal avklares gjennom felles forvaltningsplan, jf. verneforskrift § 10 og må ikke komme i konflikt med naturverdiene som ligger til grunn for opprettelsen av naturreservatet. Informasjonsskilt kan settes opp ved disse kullmilene.

7.6.5.3 Ruinrester innenfor verneområdene

Grunnmur og eventuelt andre elementer som rester av hageanlegg m.v. og som er av betydning for de kulturhistoriske verdiene er vernet, jf. verneforskriften §§ 1 og 3. Vegetasjon i og omkring disse grunnmurene kan fjernes, for på den måten å få fram strukturen og hindre at grunnmurene ytterligere blir ødelagt. Ved Villa Therese er det også rester av en liten hage, med en del ulike hageplanter. Denne hagen med planter skal ivaretas som et historisk element, under forutsetning av at dette ikke kommer i konflikt med naturverdiene som ligger til grunn for opprettelsen av naturreservatet. Om det ikke er konflikt i forhold til formålet med vernet kan en synliggjøre restene og åpne mer opp rundt stedet.

7.6.5.4 Andre kulturminner

Både på Hengsåsen og Dronningeberget er det funnet en rekke løsfunn, dvs arkeologisk materiale (eksempel økser og avslag av flint) fra ulike tidsperioder. Dette viser at områdene har vært i bruk i lang tid. Det er et betydelig potensial for ytterligere funn på og ved Hengsåsen og Dronningeberget.

7.6.6 Ferdsel

Miljøverndepartementet slutter seg til Direktoratet for naturforvaltning om at området skal være åpent for ferdsel, men at det er innført restriksjoner på sykling og bruk av hest utenfor eksisterende veier og merkede stier, telting og bålbrekking/grilling.

7.6.7 Motorferdsel

Departementet viser til at muligheten for motorisert ferdsel er svært begrenset, jf. forskriftene §§ 5, 6 og 7. Forskriftene er endret slik at det er åpnet opp for nødvendig motorisert transport i forbindelse med vedlikehold av Sæterhytten. Det samme gjelder for nødvendig transport av varer og utstyr ved ulike arrangement i Sæterhytten. Begrepet arrangement omfatter også den regelmessige kafédriften som Norsk Folkemuseum har i Sæterhytten. Persontransport er forbudt og må omsøkes etter forskriftens § 8.

7.7 Forvaltning av verneområdene

7.7.1 Forvaltningsplan

Oslo kommune, Friluftsetaten mener det bør framgå av vernebestemmelsene at det skal utarbeides forvaltningsplaner, som inkluderer skjøtselsplan, for alle verneområder som har betydelige friluftsinnteresser eller der det er behov for omfattende skjøtselstiltak.

Oslo kommune påpeker at forskriftens ordlyd vedrørende forvaltningsplaner bør være at "det skal lages en forvaltningsplan" og ikke bare kan.

Byantikvaren i Oslo understreker at i tilfelle vern av Dronningberget og Hengsåsen må det utarbeides forvaltnings- og skjøtselsplaner som ivaretar de kulturhistoriske verneverdiene. Forskriften åpner for at det kan utarbeides forvaltningsplaner, og etter byantikvarens mening skal det utarbeides slike planer i alle områdene. Det er et behov for en avklaring mellom bruk og vern, og anbefaler at konsekvensene for kulturminnene inngår i denne avveieingen.

Riksantikvaren påpeker at det er nødvendig at det utarbeides forvaltningsplaner raskt, og det bes om at regional forvaltningsmyndighet tas med i utarbeidelsen av slike planer. Det vil videre være avgjørende at det utarbeides en forvaltningsplan for området.

Norges Bondelag ber om at bestemmelsene endres fra "det kan utarbeides forvaltningsplan" til "det skal utarbeides forvaltningsplan". På den måten vil man kunne få større aksept fra grunneiere. Forvaltningsplanen må vedtas samtidig som vernevedtaket.

Norsk Botanisk Forening, Norges Jeger- og Fiskeforbund, Akershus, Norsk Folkemuseum, Selskapet for "Bygdøy Vel" og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

vil at det utarbeides forvaltnings- og skjøtselsplaner som ivaretar de kulturhistoriske verneverdiene.

Universitetet for miljø- og biovitenskap, UMB mener verneforslaget legger opp til en unødig tungvint forvaltning av området, i og med at det ikke er tatt hensyn til kulturhistoriske aspekter og rekreasjonsverdier. Det blir dermed svært vanskelig å skjømte området som et kulturlandskap.

Fylkesmannen er enig i intensjonen om at alle verneområder bør ha en forvaltningsplan. Fylkesmannen støtter idéen til de felles arbeidsgruppene for bevaring av Bygdøy med å utvikle en felles skiltmal for Bygdøy, og for øvrig mener de at sykkelstier og traséer bør avklares gjennom arbeidet med en forvaltningsplan. Fylkesmannen deltar både i reguleringsplanprosessen og i ulike arbeidsgrupper for å ivareta bl.a. naturvern-, landbruksfag- og kulturminneinteresser. Etter Fylkesmannens syn må disse arbeidene i fellesskap nedfelles i en forvaltningsplan.

Direktoratet for naturforvaltning påpeker at det er mange interesser knyttet til de foreslåtte verneområdene på Bygdøy og det er et klart behov for at det utarbeides en forvaltningsplan for området. Direktoratet har derfor endret ordlyden i forskriften i forhold til fylkesmannens tilrådning vedrørende dette, slik at det i § 10 i forskriftene gis ordlyden "Det skal utarbeides forvaltningsplan,...". Direktoratet anbefaler videre at forvaltningsplanen utarbeides i fellesskap med kulturminnemyndighetene slik at man får en felles forvaltningsplan som bidrar til å ta vare på både naturkvaliteter, kulturminner og kulturmiljøer. Viktige fellestiltak som oppsyn, tilrettelegging og informasjon kan best effektivt løses i et samarbeid.

Direktoratet foreslår at det forskriftsfestes at det skal utarbeides forvaltningsplan, og denne bør rulleres hvert 10. år. Kostnadene ved dette dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetttrammer.

7.7.2 Forvaltningsmyndighet

Oslo og omland friluftsråd bemerker at det ikke bør gis adgang for kommuner å gi dispensasjon for tiltak i 100 meters beltet eller i verneområdene. Dette må ligge på Fylkesmannsnivå eller hos Fylkeskommunen.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus er uenig i delegering av myndighet til kommunene.

Oslo og omland friluftsråd påpeker at det er lite presist og uheldig at forvaltningsmyndighet ikke fastsettes før vernet trår i kraft.

Bondelaget mener man bør legge opp til en kommunal forvaltning av arealene parallelt med etableringen av forvaltningsplanen.

7.7.3 Oppsyn

Fylkesmannen antar at behovet for oppsyn vil være like stort i de nye områdene som i eksisterende verneområder. Eksisterende oppsynsordninger må derfor utvides.

7.8 **Miljøverndepartementets merknader til forvaltning**

For å kunne ivareta natur- og kulturmiljøverdiene på best mulig måte skal det utarbeides en felles forvaltningsplan for Dronningberget og Hengsåsen naturreservater og Bygdøy kulturmiljøfredning, jf. verneforskriften § 10. Forvaltningsplanen skal godkjennes av både Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren.

Forvaltningsplanen skal utarbeides så snart som mulig etter at verneplanen er vedtatt.

Miljøverndepartementet
tilrår:

Forskrifter for vern av Dronningberget naturreservat og Hengsåsen naturreservat, fastsettes i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 1 – 2).